

Гардус М. В.

здобувач вищої освіти факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

Полторак А. С.

д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту, бізнесу та адміністрування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ПОДАТКОВІ СТИМУЛИ ДЛЯ ЗЕЛеної ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Післявоєнна відбудова України має бути «зеленою», що є вимогою ЄС та стратегічною потребою для створення енергетично незалежної та стійкої економіки. Податкова політика стає ключовим інструментом, здатним спрямувати інвестиції в енергоефективність, відновлювану енергетику та екологічні технології.

На сьогодні екологічне оподаткування в Україні недостатньо розвинене. Частка екологічних податків є однією з найнижчих у Європі, а їхня стимулююча функція майже відсутня. Діючий екологічний податок не створює реальних стимулів для скорочення викидів або впровадження чистих технологій, а його кошти часто не спрямовуються на природоохоронні цілі [1].

Процес відбудови відкриває унікальні можливості для фіскальної реформи. Документ «Green industrial recovery programme for Ukraine 2024–2028» пропонує: цільові податкові знижки; прискорену амортизацію для «зелених» капітальних вкладень; пільги для імпорту енергоефективного обладнання [2]. Це забезпечить відповідність промисловості стандартам ЄС та вимогам СВМ (Carbon Border Adjustment Mechanism). Першим кроком став законопроект № 11455 про звільнення від ввізного мита обладнання для виробництва енергії з відновлюваних джерел. Експерти наголошують, що такі стимули мають бути однаковими для всіх виробників «зеленої» енергії (сонячної, вітрової, біоенергетичної), незалежно від технології [3].

Головним викликом є пошук балансу між фіскальними інтересами держави (скорочення надходжень від пільг) та необхідністю стимулювати інвестиції, які у довгостроковій перспективі створюють мультиплікативний ефект: сприяють розвитку ринку праці, локалізації виробництва та зменшенню імпорту енергоносіїв. Аналітичний звіт Stockholm Environment Institute вказує, що податкові стимули в поєднанні з прозорим фінансуванням можуть підвищити ВВП на 3-4 % протягом наступного десятиліття, одночасно зменшуючи залежність від викопного палива [4].

Досвід інших країн ЄС свідчить, що ефективна податкова політика для зеленої трансформації поєднує стимулюючий і каральний підходи. З одного боку, запроваджуються пільги, податкові кредити, зниження ставок ПДВ на

екологічні товари, а з іншого – екологічні податки та збори за забруднення, які фінансують ті самі «зелені» програми. В Україні така модель могла б бути реалізована через створення спеціального фонду зеленого переходу, куди спрямовувались би надходження від підвищених податків на вуглецеві викиди або використання невідновлюваних ресурсів. Крім того, важливим елементом є підтримка місцевих громад через податкову децентралізацію, дозволяючи частині екологічних податків залишатися на місцевому рівні для розвитку локальних проєктів.

Попри очевидні переваги, існують значні ризики, пов'язані зі зловживаннями та непрозорістю. Відсутність системи моніторингу ефективності пільг, дублювання функцій міністерств та політичний вплив можуть нівелювати позитивний ефект від реформи. Не менш важливим викликом є питання справедливості: чи повинні великі енергетичні корпорації та малі підприємства/домогосподарства отримувати однакові пільги.

Ефективність податкових стимулів як стратегічного механізму для нової економічної архітектури України залежатиме від трьох ключових умов: чіткі критерії доступу до пільг; прозорість адміністрування; узгодженість з європейськими стандартами.

Таким чином, майбутня податкова політика України має не просто відновити зруйновану економіку, а переорієнтувати її на нові принципи – енергоефективність, екологічність та інновації. Це перетворить зелене відновлення з декларації на реальний драйвер сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. OECD / EU4Environment. Review of Environmental Taxation and Environmental Protection Expenditure in Ukraine. September 2023. URL: <https://www.eu4environment.org/app/uploads/2023/09/Env-Taxation-and-Expenditure-Ukraine-pre-final.pdf>.
2. UNIDO. Green Industrial Recovery Programme for Ukraine 2024–2028. Vienna: United Nations Industrial Development Organization, 2024. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-05/Green%20industrial%20recovery%20programme%20for%20Ukraine%202024-2028_external_online.pdf.
3. Податкові стимули для всіх виробників зеленої енергії мають бути однаковими – експерт. 2024. URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/podatkovyi-stimuli-dlja-vsikh-virobnykiv-zelenoji-enerhiji-majut-buti-odnakovimi-ekspert-1015861.html>.
4. Stockholm Environment Institute. Ukraine's Green Transition Assessment: Pathways Towards Climate-Neutral Development. Stockholm: SEI, 2024. URL: <https://www.sei.org/publications/ukraine-green-transition-assessment-pathways-towards-climate-neutral-development/>.